

APROXIMACIÓ A LA SITUACIÓ JURÍDICA DEL VALENCIÀ

Manuel ALCARAZ RAMOS
Universitat d'Alacant

L'objectiu d'aquestes notes no és ni pot ser un altre que fer un breu repàs de les normes reguladores bàsiques del pluralisme lingüístic al País Valencià, fent esment, lògicament, dels majors problemes sorgits al voltant de la interpretació i el desenvolupament d'aquestes normes. No cal insistir massa, a hores d'ara, en el fet que el procés autonòmic valencià va estar viciat per prejudicis, per manipulacions de la història, que intentaven —i aconseguiren— posar entrebanes a la recuperació del País Valencià com a poble, com a realitat pròpia. Dins d'aquests intents, els atacs a la llengua dels valencians i, en especial, la negació de la unitat de la llengua catalana van ser, al mateix temps, eina i expressió d'aquests intents de manipulació. Aquest recordatori és escaient per dues raons:

- sense aquest *horitzó fundacional* de l'actual sistema normatiu valencià no es pot entendre el desenvolupament legal posterior;
- la *poliitització* —en el pitjor sentit del terme— patida pel valencià ha evitat la proliferació d'estudis jurídics sobre la llengua: per a molts sectors han estat més gratificants les reflexions globals, els assajos especulatius, defensius i autojustificadors —en molts casos de gran interès intel·lectual— que no l'exegesi de preceptes que regulaven un conflicte que moltes vegades havia resultat estèril i esterilitzant: això és també realitat limitadora i símbol d'una situació força distorsionada

És a partir d'aquestes idees que tractarem, en el breu espai de què disposem, de fer un seguiment de l'entramat normatiu regulador del valencià.

EL VALENCIÀ A L'ESTATUT D'AUTONOMIA

L'article 7è de l'Estatut d'Autonomia es dedica a regular el règim lingüístic al País Valencià. Possiblement en cap altra de les parts de l'Estatut —tret del Preàmbul— es va intentar *satisfere tothom* utilitzant unes perífrasis complexes que tractaven d'amagar la situació conflictiva. El resultat serà l'article més llarg sobre matèria lingüística de tots els estatuts d'autonomia de l'Estat. Això no significa que fos innovador. Al contrari: seguirà els estàndards més normals en aquests tipus de normes i, alhora, deixarà de banda algunes qüestions particulars que demanaven resposta jurídica, com ara l'autoritat lingüística i la inserció del valencià en l'espai lingüístic del català. En definitiva: la redacció jurídica és relativament defectuosa per la necessitat —per dir-ho d'alguna manera— de trobar una via de consens polític. Certament, aquell consens —com totes les matèries amb capacitat de ser "simbòliques"— va capgirar a favor de les posicions menys compromeses amb projectes de construcció nacional del País Valencià. Una vegada dit això també cal reconèixer que, atès el mapa polític, l'article 7è ofereix un marc mínim per a començar a fer polítiques lingüístiques a terres valencianes. La voluntat o no de desenvolupar-les no pot ser tractada en aquest article.

L'esmentat article 7è, resumidament, podem explicar-lo així:

1. DECLARACIÓ DE DOBLE OFICIALITAT

Així queda explícitament en el paràgraf 1r de l'article, en què s'insisteix en el fet que tothom té el dret de conèixer i usar ambdues llengües. Per tant, es planteja una igualtat formal entre el valencià i el castellà, que es veu reforçada quan en el 2n paràgraf s'encomana a la Generalitat garantir l'ús "normal" i "oficial" de les llengües. Certament, la utilització de la paraula *normal* es presta a alguna confusió, ja que no hi ha dubte que la igualtat formal al·ludida és una desigualtat de fet produïda per la subordinació històrica del valencià. De qualsevol manera, cal entendre que en aquest punt el legislador estatutari no pensava tant en un procés de *normalització* com a assegurar que el valencià —el castellà ja queda prou "normalitzat" amb la Constitució, que assegura l'obligatorietat del seu coneixement— poguera ser d'utilització comuna en tots els espais públics. Aquest caràcter queda refermat amb el paràgraf 3r, que prohibeix la discriminació per raó de la llengua, cosa que només es pot interpretar com una prohibició de la discriminació per a l'ús públic del valencià. De fet, aquest incís és jurídicament innecessari: l'article 14 de la Constitució Espanyola, que fixa el principi general d'igualtat davant la llei, hi atorga suficient protecció.

2. DECLARACIÓ DEL VALENCIÀ COM A "LLENGUA PRÒPIA" DE LA COMUNITAT VALENCIANA

En realitat, l'article 7è no afirma aquest caràcter explícitament, tal com sí que ho fan altres estatuts d'autonomia. De nou, ens trobem amb els imperatius d'un consens molt forçat. Malgrat això, d'una adequada exegesi del conjunt de l'article, sí que se'n dedueix aquest caràcter; així, parlarà de llengua pròpia relacionada amb l'ensenyament i l'Administració, i també en relació amb les zones de predomini lingüístic. Òbviament, atès el context, només pot referir-se al valencià. Ara bé, l'ambigüitat descrita provoca un important dèficit simbòlic: a diferència del que fa, per exemple, l'Estatut català, el de la Comunitat Valenciana no ens diu per quina raó el valencià és "llengua pròpia". Dit d'una altra manera, afirmar el caràcter del valencià com la llengua "originària" del País Valencià —independentment de l'existència històrica de comarques castellanoparlants— hauria refermat el caràcter del valencià com un element diferenciador, autoidentificador, amb les lògiques conseqüències polítiques. En qualsevol cas, l'afirmació del valencià com a llengua pròpia genera, tal com ha coincidit la doctrina jurídica dominant, una obligació específica per a les autoritats autonòmiques, ja que l'habilita competencialment per a adoptar tota mena de mesures per a protegir-lo i promocionar-lo.

3. ADOPCIÓ DE COMPROMISOS DE FUTUR EN DEFENSA DEL VALENCIÀ

D'acord amb el que acabem de dir, l'article que estudiem fixa algunes obligacions explícites en la defensa de la llengua pròpia. En concret, el paràgraf 4t indica que les institucions públiques estan obligades per l'Estatut a atorgar una especial protecció i respecte a la recuperació del valencià. Fórmula inèdita en el dret comparat, aquest article ha estat interpretat com una expressió més del conflicte al voltant de la unitat del català en terres valencianes, ja que pot ser interpretat de dues maneres: defensa del valencià amb independència de la "consideració lingüística" que donem a la llengua —posicions secessionistes o unitaristes— o una defensa del valencià entesa exclusivament com a llengua distinta del català. En qualsevol cas, no hi

ha dubte que aquest precepte és una autèntica *norma de tasca*, que —dins la visió de l'estat social segons la qual les institucions públiques no són asèptiques o neutrals respecte de la realitat i de certs valors que trobem en les principals normes jurídiques— obliga totes les autoritats a actuar d'una manera predeterminada, cosa que també cal relacionar amb l'article 9.2 de la Constitució —i el concordant article 2n de l'Estatut d'Autonomia—, que obliga els poders públics a remoure els obstacles que dificulten la igualtat real i l'exercici dels drets. No hi ha dubte que una protecció abstracta del valencià no té gens de sentit si no es lliga a la defensa dels drets dels valencianoparlants.

4. UTILITZACIÓ DE LA TÈCNICA DE LA RESERVA DE LLEI PER A DESENVOLUPAR L'ARTICLE 7E

En dues ocasions, aquest article remet a legislació posterior perquè el desenvolupe: els criteris d'aplicació de la llengua pròpia en l'Administració i l'ensenyament, i la delimitació de les zones de predomini lingüístic, com també les causes d'excepció per a l'ensenyament i l'ús de la llengua pròpia. La remissió normativa al·ludeix significativament a "lleï", és a dir, que en aquests temes no es podria legislar usant altres eines jurídiques inferiors en la jerarquia normativa. De nou les circumstàncies de la transició i del pacte estatutari expliquen aquests paràgrafs pràcticament inèdits en altres estatuts d'autonomia —només en el de Navarra trobem alguna cosa semblant. D'altra banda, no hi ha dubte que la remissió normativa pot ser satisfeta tant si les Corts aproven una llei única com si n'aproven diverses. Sobre l'aplicació pràctica d'aquest precepte haurem de tornar més endavant.

5. LA MODULACIÓ TERRITORIAL DE L'ÚS OFICIAL DE LES LLENGÜES

Quan l'article 3.2 de la Constitució assenyala que seran llengües cooficials amb el castellà les que disposen els respectius estatuts d'autonomia i, segons precisament el que aquests regulen, estableix la possibilitat d'una *modulació* de l'oficialitat. Això significa, d'una banda, que no totes les comunitats amb llengües pròpies estan obligades a mantenir un mateix tipus de normativa i, d'una altra, que el contingut específic d'aquesta modulació cal aplicar-lo a les manifestacions concretes de l'oficialitat. El paràgraf 6è de l'article 7è de l'Estatut valencià va optar per una modulació territorial, disposant —com hem vist— que per llei s'acordaran les zones de predomini lingüístic i també les excepcions a l'ús i l'ensenyament del valencià. Com han destacat alguns autors, la cooficialitat existeix en tot el territori de la comunitat autònoma; encara que, d'acord amb la norma de desenvolupament, serà possible aplicar-hi excepcions particulars sense que això pugui comportar una minva dels drets dels valencianoparlants en les comarques de predomini castellanoparlant. Amb aquest redactat s'ajornava un dels temes objectivament més complicats atès el bilingüisme històric de les terres valencianes i la diferent repercussió territorial de la diglòssia.

LA LLEI D'ÚS I ENSENYAMENT DEL VALENCIÀ (LUEV)

Òbviament, l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia establia un marc normatiu escaient per a la regularització del valencià com a llengua oficial —tot recordant sempre el caràcter asimètric de la cooficialitat favorable al castellà. Però, per raons de tècnica jurídica, per les remissions —reserves— implícites a l'Estatut i, també, per raons polítiques era urgent aprovar una llei o més que regularen el que només estava apuntat en l'Estatut. Amb independència

d'al·lusions a temes lingüístics que aparegueren en altres normes —Llei de Creació de RTVV o lleis sobre la funció pública valenciana, per exemple— el legislatiu va decidir, amb bon criteri i seguint models ja assajats en altres comunitats autònomes, elaborar-hi una llei única. El fruit d'aquesta decisió serà la Llei de la Generalitat Valenciana 4/1983, de 23 de novembre, d'Us i Ensenyament del Valencià —d'ara endavant, LUEV.

Cal dir que en 1983 hi havia una estabilitat política major que no en el moment de l'aprovació de l'Estatut. Com que el Partit Socialista del País Valencià (PSPV-PSOE) governava amb una còmoda majoria, la crisi institucional no havia de ser tan gran. Malgrat això, els episodis de violència simbòlica —i, de vegades, real— encara no hi havien remès, ni de bon tros. D'altra banda, "l'esperit estatutari" fereït de pors, suposava un seriós entrebanc a una legislació molt avançada en matèria lingüística. Per això el text definitiu de la LUEV torna a reflectir aquestes tensions subjacents. Sí, d'una banda, obrirà moltíssimes portes a la normalització del valencià; d'altra, serà massa tímida en alguns aspectes —refugiant-se en una calculada ambigüïtat— i, fins i tot, renunciarà a incloure matèries significatives —especialment la de l'autoritat lingüística.

En la mateixa tramitació de la LUEV s'apreciarien els problemes subsistents: una vegada aprovat el Projecte de Llei pel Consell de la Generalitat el 29 de juliol de 1983, com hem dit, caldrà esperar-ne l'aprovació definitiva al mes de novembre, en un Ple especial celebrat simbòlicament a Alacant —un lloc especialment conflictiu per la seua galopant castellanització. Les esmenes presentades per l'oposició —Aliança Popular (AP) i Partit Comunista del País Valencià (PCPV)— van ser nombroses i, en alguns casos, molt importants; si algunes d'aquestes esmenes hagueren estat incloses en el text definitiu, el resultat de la LUEV hauria estat molt frustrant. Malgrat això, el PSPV-PSOE va acceptar-ne algunes més o menys significatives. Finalment, la LUEV va ser aprovada amb 55 vots a favor, cap en contra i 30 abstencions —d'AP.

Abans de fer un repàs més o menys detallat de la LUEV, cal indicar que, en principi, és una Llei homologable a d'altres amb la mateixa intenció aprovades en altres comunitats autònomes. És a dir, una llei homologable des del punt de vista tècnic; evidentment els objectius polítics en diferiran, com ja hem indicat. A diferència d'altres lleis semblants, la valenciana no utilitzarà el terme *normalització*, probablement perquè estava estigmatitzat pels sectors secessionistes i no es volia buscar un altre front de conflictes. Cal destacar, també, que en tot el text s'utilitza el nom *valencià*, i no *idioma valencià* com a l'Estatut.

Una vegada dit això, podem fer ara una anàlisi del que anomenarem *principis inspiradors* de la LUEV:

1. UN OBJECTIU: SUPERAR LA DIGLÒSSIA A FAVOR DE LA LLENGUA PRÒPIA AMB LA INTERVENCIÓ PREFERENT DELS PODERS PÚBLICS

Òbviament, la LUEV havia de materialitzar en el seu contingut material les tasques i apreciacions fetes en aquest sentit per l'article 7è de l'Estatut amb connexió, com hem assenyalat adés, amb la "clàusula transformadora" de l'article 9.2 de la Constitució i el 2n de l'Estatut. El punt de partida en la LUEV el trobem en l'apartat IV del Preàmbul, que aporta raons per a justificar la necessitat de la Llei afegides a les estrictament derivades de la tècnica jurídica ja exposades en els paràgrafs anteriors d'aquest Preàmbul. En efecte, en aquest punt la LUEV indica el "compromís irrenunciable" de la Generalitat Valenciana amb la defensa del patrimoni cultural de la comunitat autònoma i especialment amb la "recuperació del valencià". Observem que el text torna a fugir de la paraula *normalització*; malgrat això, el següent paràgraf del

mateix apartat IV es referirà a la "situació diglòssica" que pateix la major part de la població valenciana per culpa de la relegació històrica del valencià. Atesa aquesta realitat, la Generalitat té l'obligació de promoure mesures legals per a acabar amb la "irregular situació sociolingüística"; l'objectiu, doncs, és aconseguir —per al valencià— la total "equiparació" amb el castellà.

Per tant, la LUEV aposta per una normalització lingüística equiparable a un perfecte bilingüisme. Això planteja alguns problemes. El més important, òbviament, és que la confiança en mesures legals trobarà un entrebanc objectiu en l'article 3r de la Constitució. D'altra banda, atès el moment de la redacció de la LUEV, és encomiable l'èmfasi en el paper dels poders públics —especialment de la Generalitat—; però aquesta qüestió també plantejarà alguns dubtes: d'una banda quedarà difuminat el paper d'altres administracions públiques —en especial els ajuntaments— i, sobretot, la LUEV es referirà amb massa cautela a les obligacions residents en la "societat civil".

Amb independència d'aquestes consideracions crítiques no hi ha dubte que l'enunciat del Preàmbul és important. Deixant de banda la clàssica disputa jurídica sobre la capacitat d'obligar que tenen els preàmbuls de normes, sí que hi ha un consens generalitzat en el fet que aquests preàmbuls introductoris són fonamentals per a fer una adequada interpretació de la norma; tant pels tribunals, com pels òrgans polítics responsables d'aplicar la norma en la realitat. Des d'aquest punt de vista, l'objectiu de la plena equiparació valencià-castellà i l'obligació dels poders públics de ser els actors principals en aquest projecte continuen sent essencials i, a pesar d'això, moltes vegades oblidats.

2. DISPOSICIONS SOBRE L'ÚS OFICIAL I NORMAL DEL VALENCIÀ

Indicarem, breument, les parts de la LUEV destinades a donar concreció a l'enunciat de la doble oficialitat lingüística. Cal dir que la Llei, amb alguna excepció, planteja aquesta cooficialitat des del punt de vista del valencià, cosa lògica atesos els seus objectius i que, al cap i a la fi, les comunitats autònomes no tenen capacitat normativa respecte de l'oficialitat del castellà.

Així, els articles 3, 9 i 10 de la LUEV fixen el contingut essencial de l'oficialitat del valencià, que podem sintetitzar d'aquesta manera:

- L'ús del valencià produïx plens efectes jurídics davant totes les administracions públiques i amb tota mena d'actes jurídics.
- El valencià es pot utilitzar en totes les expressions de la vida social, política i administrativa, sense que d'aquest exercici pugui derivar-se cap tipus de discriminació o d'exigència de traducció.
- El ciutadà podrà escollir el valencià com a llengua de relació amb els ens locals, la Generalitat i la resta d'administracions públiques —dret d'opció.

D'aquestes premisses es derivaran, necessàriament, algunes conseqüències pràctiques, com ara:

- El concepte de *relació* implica que, una vegada escollit el valencià com a llengua de relació, l'administració implicada tindrà l'obligació de mantenir tota comunicació i acte amb el ciutadà en valencià.

- Les administracions públiques disposaran de personal qualificat per fer possible el que disposa la LUEV —com, per cert, va declarar el Tribunal Constitucional en la important sentència sobre la LOAPA.
- Encara que els articles esmentats parlen de "ciudadans" no hi ha dubte que també es refereixen a *personas jurídicas* com ara empreses, corporacions, associacions, etc.
- Per raons de seguretat jurídica, caldrà fer almenys en valencià les publicacions de les normes, perquè hi haja un "text autèntic" que puga ser invocat en el moment escaient davant les institucions.

Finalment, cal fer una breu al·lusió als problemes específics que planteja la relació amb l'Administració de Justícia. A aquesta qüestió particular fan referència els articles 13 i 31 de la LUEV:

- Es manté el principi general i qualsevol ciutadà pot adreçar-se a l'Administració de Justícia en valencià sense cap tipus de perjudici.
- Tota la tramitació administrativa en aquest àmbit es farà en valencià si així ho vol el ciutadà.
- El Consell de la Generalitat farà convenis amb l'Administració de Justícia per fer efectiu l'ús del valencià en els jutjats i tribunals. Un conveni d'aquestes característiques va ser signat en 1986. Posteriorment, la Generalitat ha assumit aquesta competència.

Aquest últim incís planteja el problema de fons: el cos de jutges i magistrats és estatal i la formació lingüística és difícil d'assolir i no pot ser exigida per les autoritats valencianes. D'altra banda, les diverses lleis processals de l'Estat dificulten l'ús de les llengües diferents del castellà en els procediments judicials, tot emparant-se en el principi de l'article 3.1 de la Constitució que estableix l'obligatorietat del coneixement del castellà; per això aquestes lleis estableixen, de facto, una major possibilitat d'escollir el castellà si una de les parts prefereix aquesta llengua. Tot això, sumat a una manca de pressió social estimable, ha fet que la utilització del valencià en els tribunals siga molt escassa.

3. PROHIBICIÓ DE DISCRIMINACIÓ PER RAÓ DE LA LLENGUA

És un principi directament derivat del que preveu, en el mateix sentit, l'article 7è de l'Estatut. Aquest principi pràcticament es reproduirà en l'article 4t de la LUEV i, més concretament, en el 3r. que hem comentat més amunt en tractar el contingut de l'oficialitat del valencià. Els articles 5è i 6è fixen obligacions a les administracions públiques per a evitar la discriminació dels valencianoparlants.

4. APLICACIÓ DE LA LUEV AMB CRITERIS DE GRADUALITAT I POSSIBLES EXCEPCIONS

La LUEV, després d'afirmar els principis generals sobre la doble oficialitat —que comparteixen, en major o menor mesura, moltes lleis de normalització lingüística—, "va modular" el sistema, segons quedava establert en l'article 7è de l'Estatut i d'acord, com ja hem esmentat, amb el que disposa l'article 3.2 de la Constitució.

En efecte, l'article 1.e) de la LUEV indicarà que un dels objectius de la Llei és garantir el coneixement i l'ús del valencià en tot el territori de la Comunitat Valenciana, aplicant els principis de "gradualitat i voluntarietat". Aquests dos principis es concretaran al llarg de l'articulat:

- L'article 18.1 fixa l'obligatorietat de l'ensenyament del valencià en tot el territori comunitari, és a dir, també en les zones de predomini castellanoparlant —que després comentarem. Malgrat la fermesa d'aquesta afirmació, immediatament es matisarà que la incorporació es farà de manera "progressiva", atenent a les condicions sociolingüístiques valencianes i, en concret, segons les diferències i els nivells en el coneixement del valencià en el moment de l'entrada en vigor de la LUEV. Aquestes excepcions poden semblar lògiques i ben intencionades, però la certa insistència que s'hi aprecia obre una porta a interpretacions restrictives que, potser, mai no acabaran de tancar-se.
- L'article 19, en el primer apartat, limita encara més els principis moduladors de l'ensenyament fixats en l'article anterior. En efecte, ordena que, segons la "disponibilitat organitzativa" dels centres educatius, s'intentarà que tots els xiquets reben el primer ensenyament en la seua llengua "habitual", és a dir, en castellà o en valencià. Més important és el segon apartat, que estableix un objectiu millor definit: al final dels cicles educatius en què siga obligatori el valencià, els alumnes hauran d'estar en les mateixes condicions d'usar el valencià i el castellà, sens perjudici de les excepcions que l'article 24 hi assenyalet.
- L'article 24, doncs, és el que més intensament "modula" l'oficialitat del valencià pel que fa a l'ensenyament. Abans de començar a estudiar-lo, cal fer-hi una apreciació important: segons la majoria de la doctrina jurídica, de la jurisprudència més significativa i del dret comparat, l'ensenyament d'una llengua és una part consubstancial a la seua declaració d'oficialitat: no és un afegit, una "opció" més de les que pot adoptar el legislador. Aquesta afirmació és una deducció inevitable a partir de la lògica jurídica aplicada a la teoria dels drets: el dret d'un ciutadà a relacionar-se amb l'Administració amb la llengua que considere comporta la idea del fet que els poders públics poden — i, atesa la categoria de "llengua pròpia", haurien de fer-ho preferentment— emprar la llengua distinta de la comunament obligatòria —el castellà— en la seua relació amb el ciutadà, siga de manera general o particular —si més no, fins al moment que el ciutadà comunique la seua voluntat de mantenir la relació en l'altra llengua. L'ensenyament, així, és necessari perquè el ciutadà no reste indefens davant la utilització per les seues administracions d'una llengua que no està capacitat per a entendre. Tot això vol dir, entre altres coses, que "modular" molt o poc l'ensenyament, tindrà una influència directa en l'índex final de "oficialitat" de les llengües distintes del castellà, cosa que cal no oblidar a l'hora d'estudiar les excepcions concretes establertes en l'article 24 de la LUEV, i que serien les següents:
 - a) En els territoris valencianoparlants, l'obligatorietat general de l'ensenyament del valencià no tindrà efecte, de manera individual, quan els pares i tutors n'acrediten la presència temporal en aquests territoris, demanen explícitament que no tinga efecte i demostren aquesta permanència temporal quan inscriuen els fills o tutors en l'ensenyament.
 - b) En els territoris castellanoparlants, la introducció de l'ensenyament del valencià en les aules es farà "progressivament", sens perjudici del fet que els pares o tutors s'hi neguen quan els hi inscriuen. Ens adonem que, en aquest cas, no hi ha una justificació temporal, sinó purament personal-territorial, difícilment assumible des dels objectius últims de la LUEV.

- Un altre sentit tenen les disposicions de l'article 23, que estableix una sèrie de criteris per al foment de l'estudi del valencià en la comunitat educativa —mestres, universitat, etc.— per a poder fer reals les disposicions sobre l'ensenyament bàsic incloses en la LUEV. Moltes d'aquestes disposicions ja no tenen sentit anys després de l'entrada en vigor de la Llei.

(Abans de concloure aquestes referències a l'ensenyament, cal afirmar que, per damunt el model general que estableix la LUEV, les autoritats valencianes han produït moltes normes de desenvolupament —de desigual fortuna i oportunitat— que regulen l'ensenyament *en valencià*, experiències d'immersió, etc. Per raons lògiques, la posada en pràctica de la LUEV i d'altres normes posteriors va trobar alguns problemes que en determinats moments van arribar als tribunals, els quals van generar una interessant jurisprudència en alguns punts. Atesa l'extensió d'aquest article, no podem aprofundir més en la qüestió.)

Per que fa a les diferents administracions i les mesures per a posar-les en condicions d'adequar-les al compliment dels objectius de la LUEV cal indicar:

- La Disposició Transitòria Primera ordenava que les administracions públiques haurien de prendre totes les mesures escaients per a la plena aplicació de la LUEV en un màxim de tres anys.
- L'article 29 ja disposava que el Consell de la Generalitat establiria els mecanismes necessaris perquè el personal al servei de l'Administració valenciana poguera rebre ensenyament en valencià; d'acord, una altra vegada, amb els principis de voluntarietat i gradualitat.
- Els paràgrafs 2n i 3r de l'article 30 ordenen els òrgans de la Generalitat a tenir en compte el coneixement del valencià en convocatòries de mesures d'accés a la funció pública o la promoció interna, i, d'acord amb els objectius de la LUEV, també hauran d'assenyalar les places públiques per a les quals és obligatori el coneixement del valencià. Aquestes idees van ser incorporades a altres lleis reguladores de la funció pública valenciana; malgrat això, en general, els governs autonòmics valencians han actuat en aquest tema amb massa *prudència* i la utilització del valencià en les institucions és encara molt desigual.
- L'article 16 és, curiosament, més exigent amb les empreses públiques que amb l'Administració en sentit estricte, ja que disposa que aquestes empreses hauran de garantir que els empleats que tinguen relació amb el públic hauran de conèixer el valencià per atendre "amb normalitat" els serveis que presten.

5. L'EXISTÈNCIA DE TERRITORIS DE PREDOMINI LINGÜÍSTIC

El Títol V de la LUEV està dedicat totalment a desenvolupar el que preveu l'article 7.6 de l'Estatut d'Autonomia: l'article que estableix una reserva de llei per a definir els possibles territoris de predomini lingüístic i les excepcions a l'estudi del valencià que ja hem comentat adés.

Cal dir que, d'algunes parts de la LUEV ja comentades podem deduir que aquesta llei no relleva les administracions públiques dels seus deures de defensar la llengua que és, alhora, llengua pròpia de la Comunitat i llengua cooficial amb el castellà en alguns territoris, d'acord amb l'opció establerta en l'apartat X del Preàmbul de la llei, que declara que l'existència de zones de predomini lingüístic no és obstacle perquè tothom, a la Comunitat, pugua fer efectiu el seu dret a l'ús i l'ensenyament del valencià. De la mateixa manera, l'article 37.1 insistirà en

l'obligació que té la Generalitat de "promoure" l'ús i l'ensenyament en tot el territori de la Comunitat Valenciana.

La divisió entre territoris es va fer per municipis, atenent a consideracions històriques: entre els municipis "castellanoparlants" van ser catalogats els que, des de la repoblació o per afegits posteriors, n'han tingut aquest caràcter; igualment van ser classificats com a "castellanoparlants" municipis en què la substitució lingüística es va produir, per diferents raons, fa segles. D'aquesta manera, la LUEV introdueix dos articles —el 35 i el 36— amb dues llistes de municipis que, a tots els efectes, marquen els territoris de predomini valencianoparlant i castellanoparlant. Certament, aquest criteri històric va ser el més encertat de les diverses hipòtesis que es van formular a l'hora de redactar la LUEV, ja que algunes esmenes plantejaven criteris "sociològics", entenent com a tals l'elaboració d'enquestes sobre l'ús majoritari del castellà o el valencià. Cal indicar que la llista definitiva va ser redactada per autoritats filològiques de les universitats valencianes.

EL PROBLEMA DE LA DENOMINACIÓ I L'AUTORITAT LINGÜÍSTICA AL PAÍS VALENCIÀ: L'ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA

Ja hem fet al·lusió als problemes polítics i simbòlics que plantejava la denominació de la llengua. L'Estatut d'Autonomia va parlar de "valencià" o "idioma valencià" i la LUEV de "valencià". Es tractava d'eliminar —o, almenys, d'ajornar— una declaració oficial sobre les tesis secessionistes o les que reconeixien la unitat lingüística del català. La situació, de vegades, arribarà al disbarat: ajuntaments que s'atribueixen la capacitat per a decidir els elements gramaticals i ortogràfics del valencià emprat per la corporació o el fet incontrovertible que la Generalitat sempre va utilitzar les Normes de Castelló acceptant, de fet, la unitat del català que no s'atrevia a afirmar en els textos legals. Així, cada vegada més, el problema va caure en un pur *nominalisme*, que enverinava qualsevol projecte de normalització plena que passaria per desmarcar-se de les tesis secessionistes, les quals no tenen gens de ressò en el món científic, universitari o literari. Un resultat d'aquest nominalisme van ser algunes prohibicions, que es van resoldre en els tribunals, a la possibilitat d'usar el terme *català* —per exemple en els estatuts d'algunes universitats— o, fins i tot, a la potestat de la Universitat de València d'organitzar cursos de català. Cal dir que, normalment, els jutges, en sentències jurídicament absurdes, es van inclinar per aquest nominalisme. D'altra banda, aquesta posició ha perjudicat notablement les possibilitats d'arribar a acords de cooperació entre la Generalitat Valenciana i les institucions autonòmiques catalana i balear, un element que sembla bàsic per a la plena i global normalització de la llengua.

L'única manera de solucionar la qüestió era designar una autoritat lingüística amb capacitat de definir el contingut exacte de la paraula *valencià* en la pràctica, amb independència del fet que les majories parlamentàries en les Corts Valencianes haurien de ser més flexibles i emprar el terme *català* sense dramatisme; cosa que sembla que encara està lluny de ser possible.

Des d'un punt de vista estrictament jurídic, no hi ha dubte que la competència per definir *què és el valencià* pel que fa als textos legals, llengua en l'ensenyament, etc. és de la Generalitat Valenciana. Així es dedueix de la declaració del valencià com a llengua pròpia de la Comunitat i així ha estat refermat per alguna sentència contra ajuntaments que van arrogar-se aquesta potestat. Dins la Generalitat, la competència serà atribuïda a l'òrgan que es considere escaient —Conselleria d'Educació amb els seus organismes especialitzats. Però, òbviament, aquest fet no acaba amb el problema.

En la tradició occidental s'ha considerat que no és bo que la normativa lingüística recaiga en institucions polítiques, sinó en altres de caire científic. Aquesta és la línia que s'ha seguit en altres institucions autonòmiques, que han atribuït l'autoritat lingüística a acadèmies independents, especialitzades i preexistents, o a altres institucions com ara la Universitat. Com hem vist, ni en l'Estatut d'Autonomia ni en la LUEV es va voler prendre aquesta decisió, perquè es va pensar que, precisament, qualsevol solució era part del problema i abonaria les tesis secessionistes o les unitaristes. Però també era obvi que, en algun moment, aquesta situació hauria de canviar, perquè el que es volia evitar —el conflicte— estava sent alimentat per aquesta indeterminació que, d'altra banda i com hem assenyalat, xocava amb la realitat mateixa, sobretot en el món universitari, plenament favorable a la catalanitat del valencià.

D'acord amb aquestes premisses, cabien quatre possibilitats:

1. Atorgar el caràcter d'autoritat lingüística al Consell Valencià de Cultura. Aquesta idea ja havia estat plantejada per alguns juristes i polítics en el debat estatutari; això no obstant, encara que el Consell va ser definit com a òrgan estatutari bàsic, li van ser atorgades per Llei altres competències i no la lingüística en sentit estricte. Per a alguns, aquesta continuava sent una alternativa vàlida, encara que no hi amagava problemes: calia reformar la Llei del Consell i rearticular-ne tot el contingut: la forma de designar els membres, etc.
2. Atorgar el caràcter d'autoritat lingüística a una institució independent preexistent. El problema d'aquesta opció és que era impossible arribar a un acord polític sense decantar-se prèviament per les tesis secessionistes o unitaristes. En efecte, confiar la responsabilitat a l'Institut d'Estudis Catalans era pràcticament inassumible per raons polítiques (amb independència del seu prestigi, al capdavant era un organisme d'"una altra" comunitat autònoma, i si la catalanitat del valencià haguera estat reconeguda pacíficament —requisit previ per a aquesta opció—, el problema que estem analitzant no s'hi hauria ni tan sols plantejat). Una altra possibilitat, demanada per certs sectors molt minoritaris, n'era l'atribució a la Real Acadèmia Valenciana de Cultura, una decisió impensable en la pràctica per la seua frontal oposició a tot el món universitari i per l'oposició dels estudiosos de la filologia a aquesta entitat pel fet d'estar arrelada en el secessionisme.
3. Atorgar el caràcter d'autoritat lingüística a les universitats valencianes i, concretament, a l'Institut Interuniversitari de Filologia. A parer nostre, aquesta era la solució idònia per diverses raons: en absència d'una acadèmia amb prestigi, la solució més "moderna" és l'atribució al món universitari, com a màxim dipositari de la cultura i la ciència —una opció que, recordem, es va prendre en l'Estatut balear—; l'existència de l'Institut Interuniversitari garantia la posada immediata en funcionament; el caràcter constitucional de l'autonomia universitària asseguraria l'adequada independència de l'organisme; aquest Institut té un prestigi considerable en el món acadèmic, i, com que és un "organisme valencià", manté bones relacions amb la resta de l'àmbit lingüístic català. Dissortadament, aquestes raons no van semblar suficients als diversos governs valencians, que van pensar que, malgrat tot, els grups secessionistes utilitzarien l'elecció per reviscolar el conflicte.
4. Crear una institució *ad hoc* per atribuir-li l'autoritat lingüística. Finalment, va ser el camí que es va prendre.

La tramitació d'aquesta Llei, òbviament plena de picabaralles polítiques, va ser molt complexa i, en algun sentit, va utilitzar mecanismes pràcticament inèdits en el dret parlamentari. En efecte, el camí legislatiu va començar quan el president de la Generalitat Valenciana va encomanar al Consell Valencià de Cultura un dictamen sobre l'Acadèmia. El debat al si d'aquest òrgan va ser de tot menys pacífic, ja que s'hi van traslladar les diverses posicions polítiques i va haver-hi molts moments en què van estar ben prop de trencar el diàleg. Finalment, el Dictamen va ser aprovat i va tenir el suport públic del Partit Popular (PP), Partit Socialista (PSPV-PSOE) i Nova Esquerra (NE). Aquests grups parlamentaris van signar la Proposició de Llei publicada el 28 de juliol de 1998. Es van presentar esmenes a la totalitat d'Unió Valenciana (UV) i Iniciativa de Progrés (IP) —una escissió d'UV—, les quals jutjaven el text de *catalanista*; aquestes esmenes van ser rebutjades. També es van presentar 219 esmenes d'UV, IP, Esquerra Unida (EU) i NE, alguna de les quals va ser admesa. Finalment, la Llei va ser aprovada el 2 de setembre de 1998 amb els vots en contra d'UV, IP i EU.

En poques lleis té tanta importància l'Exposició de Motius com en aquesta. En efecte, aquesta Exposició, és, pràcticament, el text del Dictamen del Consell Valencià de Cultura i és l'instrument bàsic per a entendre els objectius de la norma. L'Exposició comença amb un pronunciament ferm en defensa de la normalització del valencià i constata —per primera vegada en un text legal— que el conflicte al voltant del nom, la naturalesa i la normativa de la llengua és, objectivament, un entrebanc esterilitzant per a aquesta normalització. Després de fer unes altres consideracions per conciliar posicions enfrontades i de recordar el caràcter popular del terme *valencià*, ofereix una complexa definició de la naturalesa d'aquesta llengua que, de nou, és una novetat en el panorama legislatiu valencià. Així, afirmarà que el valencià forma part del "sistema lingüístic que els corresponents estatuts d'autonomia dels territoris hispànics de l'antiga Corona d'Aragó reconeixen com a llengua pròpia": aquesta perifrasi tan forçada és el primer reconeixement legal de la "catalanitat" del valencià, cosa que encara es referma més quan el text que comentem continua defensant la validesa de les Normes de Castelló; si bé, a continuació, recorda que una llengua és una cosa viva que no es va congelar en 1932.

Per tant, la llei de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, per la via d'aquesta Exposició de Motius, arriba a unes definicions importants per a resoldre el conflicte que la motivava. Al nostre entendre, malgrat la barreja de conceptes, és un pas endavant important. El problema era, doncs, la regulació que el text articulat fa de l'Acadèmia; per això ens detindrem breument en aquest text.

La Llei determina que l'Acadèmia siga una institució pròpia de la Generalitat Valenciana amb autonomia orgànica, funcional i pressupostària per a garantir-ne la independència i l'objectivitat —uns elements consubstancials a qualsevol organisme d'aquest tipus. A continuació, fixa les seues funcions i competències:

- Determinar i elaborar la normativa del valencià.
- Vetlar pel valencià, a partir de la seua tradició lexicogràfica i literària, i també de la realitat lingüística valenciana, tenint en compte les Normes de Castelló.
- Les funcions atribuïdes genèricament a la Generalitat Valenciana a partir de la declaració del valencià com a llengua pròpia.
- Emetre dictàmens sobre toponímia i onomàstica.
- Informar sobre la utilització i correcció del valencià en les publicacions de la Generalitat i en la producció audiovisual valenciana.
- Altres competències que el president de la Generalitat, les Corts o el Consell puguem encomanar-li sobre avantprojectes legislatius i normatius.

Com veiem, l'Acadèmia té un ampli marge de competències, que l'assimilen a altres organismes del mateix tipus. Una altra qüestió —i, en cert sentit, un dels elements essencials per a jutjar la institució— n'és la composició.

En aquest sentit, cal comentar els requisits que, per a ser acadèmic, estableix l'article 10:

- Tenir la condició política de valencià, cosa que limita innecessàriament l'accés de persones amb capacitat suficient.
- Ser experts en valencià amb una acreditada competència científica o acadèmica, destacades personalitats de les lletres o de l'ensenyament de matèria lingüística, o amb una producció reconeguda en el camp del valencià o la cultura valenciana; una exigència lògica, malgrat que es presta a una possible ambigüitat.

L'article 11 de la Llei assenyala que el nombre d'acadèmics serà de 21, però justament ací comencen els problemes. Els primers acadèmics hauran de ser triats per les Corts, per un període de 15 anys, mitjançant una majoria de 2/3, i podran ser reeligits. Transcorreguts 15 anys, 7 acadèmics hauran de ser substituïts per uns altres que hauran de ser triats per la resta de membres de l'Acadèmia. Passats altres 5 anys, se'n produirà una substitució semblant; cosa que, transcorreguts altres 5 anys, es repetirà per al terç restant. És a dir, caldrà esperar 25 anys perquè tots els acadèmics hagen estat triats per un mecanisme de cooptació, el que millor n'assegura la independència i objectivitat. No cal recordar que en aquest període les Corts sempre tenen la possibilitat de canviar la Llei, per la qual cosa ens trobem amb un temps massa llarg, d'una certa incertesa si en l'Acadèmia es configuren unes *majories* i *minories* que no agraden al poder polític.

Finalment, la Llei fixa els mecanismes de treball de l'Acadèmia i els òrgans interns.

Una visió de conjunt ens invita a considerar que aquesta Llei —i l'Acadèmia que crea— és el mal menor al qual podia arribar-se. L'instrument ja està generat, i és un element positiu per a superar el clima de confrontació que tantes i tan dolentes repercussions ha tingut en el procés de recuperació i normalització del valencià. A partir de l'entrada en vigor de la Llei ja es va posar de manifest el seu major problema: l'elecció de candidats es va dilatar molts mesos —i no un mes com preveia la Disposició Transitòria Primera de la Llei— per manca d'acord polític. Finalment, aquest tràmit va poder ser superat. Sense molt d'entusiasme, però amb una necessària esperança, es contempla a hores d'ara el que donarà de si l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. En qualsevol cas, és massa prompte per a emetre opinions fonamentades.

BIBLIOGRAFIA

- ALCARAZ RAMOS, M. "Introducció a la regulació jurídica de les llengües a la Comunitat Valenciana" en DIVERSOS AUTORS *Drets lingüístics a la nova Europa. Actes del II Simposi Internacional de Llengües Europees i Legislació*. Mediterrània-Ciemen, Barcelona, 1996.
- *El pluralismo lingüístico en la Constitución Española*. Congreso de los Diputados, Madrid, 1999.
- "Problemes jurídics al voltant de la denominació de la llengua pròpia en l'Estatut d'Autonomia valencià" en *Revista de Llengua i Dret*, núm. 26, Barcelona, desembre, 1996.
- *El régimen jurídico de las lenguas en la Comunidad Valenciana*. Universitat d'Alacant, 1999.
- ASENSI SABATER, J. "Comentario al artículo 7º del Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana" en MARTÍN MATEO, R. (dir.) *Comentarios al Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana*, Ministeri d'Administració Territorial/IFAL, Madrid, 1985.
- COBREROS MENDAZONA, E. "La distribución de competencias entre el Estado y las Comunidades Autónomas en materia lingüística" en *Autonomías. Revista Catalana de Derecho Público*, núm. 12, desembre, 1990.
- COLOM I PASTOR, B. *Els principis de la llei de normalització lingüística a les Illes Balears*, Obra Cultural Balear, Palma de Mallorca, 1987.
- DANSERAU, J. "Droits linguistiques individuels et droits linguistiques collectifs" en *Simposi Internacional: Drets lingüístics i drets culturals a les regions d'Europa*. Girona, 1992.
- FERRER I GIRONÉS, F. - CRUAÑAS, J. *Els drets lingüístics dels catalanoparlants*. Edicions 62, Barcelona, 1990.
- FRANCH I FERRER, V. "Situació actual del règim jurídico-lingüístic a la Comunitat Valenciana" en *Dret lingüístic. Actes del Simposi sobre Dret Lingüístic*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1989.
- GUAITA MARTORELL, A. *Lenguas de España y artículo 3º de la Constitución*, Civitas, Madrid, 1989.
- LORCA NAVARRETE, A. M. "La Administración de Justicia y la utilización del idioma cooficial en la Ley Orgánica del Poder Judicial" en *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 13, setembre-desembre, 1985.
- MANZANA LAGUARDA, R. (recop.) *Recopilación de jurisprudencia en materia lingüística*, Generalitat Valenciana/CGPJ, València, 1992.
- MARTÍNEZ SOSPEDRA, M. *Derecho autonómico valenciano*, Generalitat Valenciana, València, 1985.
- MILLÁN I MASSANA, A. *Derechos lingüísticos y derecho fundamental a la educación*, Civitas/Generalitat de Catalunya, Madrid, 1994.
- "Les llengües espanyoles diferents de la llengua castellana als estatuts d'autonomia" en *Revista de Llengua i Dret*, núm. 1-2, Barcelona, 1983.
- "La regulación constitucional del multilingüismo" en *Revista Española de Derecho Constitucional*, núm. 10, Madrid, 1987.
- PÉREZ FRANCESCH, J.L. "El marco constitucional del pluralismo. Especial consideración del plurilingüismo" en *Cuadernos de la Cátedra Fadrique Furió Ceriol*, núm. 3, València, 1993.
- PITARCH I ALMELA, V. *Reflexió crítica sobre la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià*, Tres i Quatre, València, 1993.
- PIZZORUSSO, A. "Libertad de lengua y derechos lingüísticos: un estudio comparado" en *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 16, setembre-desembre, 1986.

- PRIETO DE PEDRO, J. *Cultura, culturas y Constitución*, Congrés dels Diputats/Centre d'Estudis Constitucionals, Madrid, 1993.
- "Libertades lingüísticas, doble oficialidad e igualdad en la jurisprudencia" en *Revista de Llengua i Dret*, núm. 14, juliol, Barcelona, 1990.
- PUIG SALELLAS, J. M. "Conceptos básicos de la doble oficialidad" en *Revista de Llengua i Dret*, núm. 14, juliol, Barcelona, 1990.
- "La doble oficialitat lingüística del Tribunal Constitucional" en *Revista de Llengua i Dret*, núm. 8, desembre, Barcelona, 1986.
- SÁNCHEZ FERRIZ, M. "Derechos y libertades públicas en los Estatutos de Autonomía. Especial referencia al de la Comunidad Valenciana" en *Revista Valenciana d'Estudis Autònoms*, núm. 4, gener-abril, València, 1986.
- TOÍVAR ALAS, L. *Las libertades lingüísticas*, INAP, Alcalá de Henares, 1987.
- VERNET I LLOBET, J. *Normalització lingüística i accés a la funció pública*, Fundació Jaume Callís, Barcelona, 1992.